YI

Indexul de Tineret 2015 Republica Moldova

Policy Paper

Autori: Angelica Petrov, Igor Ciurea

Consiliul Național al Tineretului din Moldova

MINISTERUL TINERETULUI ȘI SPORTULUI AL REPUBLICII MOLDOVA

UNFPA

Cuprins

Introducere **2**
Lista abrevierilor 3
Ce este Indexul de Tineret? Care este structura acestuia? 4
Necesitatea Indexului de Tineret 5
Cine poate utiliza Indexul? 5
Pentru factorii de decizie 5
Pentru investitori și donatori 5
Pentru societatea civilă 5
Infografic **6**
1. Participarea **8**
1.1 Rata participării tinerilor la vot în cadrul alegerilor naționale 8
1.2 Rata participării la vot în cadrul alegerilor locale 9
1.3 Reprezentarea în Parlament 10
1.4 Rata persoanelor alese în funcția de primar 11
1.5 Participarea la procesul decizional 12
Recomandări 13
2. Șomaj **14**
2.1 Rata șomajului 14
2.2 Rata șomajului pentru o perioadă de 12 luni 14
2.3 Munca neoficială 16
2.4 Migrația forței de muncă 16
Recomandări 17
3. Comportament riscant și violența **18**
3.1 Rata consumatorilor de droguri 18
3.2 Rata accidentelor rutiere 19
3.3 Rata infracțiunilor ușoare 20
3.4 Rata infracțiunilor 21
Recomandări 22
4. Sănătate **23**
4.1 Prevalența infecțiilor sexual transmisibile 23
4.2 Rata consumatorilor actuali de alcool 24
4.3 Subponderabilitatea 25
4.4 Rata consumatorilor de tutun 25
4.5 Rata persoanelor care lucrează în condiții de muncă grele sau nocive 26
Recomandări 26
5. Antreprenoriatul **28**
Recomandări 28
Surse **29**

Acest document a fost elaborat cu suportul UNFPA, Fondul ONU pentru Populație în Republica Moldova și nu prezintă în mod necesar punctul de vedere al UNFPA, al Organizației Națiunilor Unite sau oricare din organizațiile sale afiliate.

Introducere

Consiliul Naţional al Tineretului din Moldova (CNTM) este o organizaţie neguvernamentală de tineret, apolitică şi cuprinde 39 de organizaţii de tineret de nivel local şi naţional. CNTM este organizaţia care întruneşte interesele tinerilor din Moldova şi serveşte drept platformă naţională unică a sectorului asociativ de tineret. Pentru realizarea acestei viziuni, CNTM are misiunea de a promova interesele tinerilor din Moldova, de a contribui la dezvoltarea structurilor asociative de tineret prin desfăşurarea programelor şi activităţilor de instruire, informare, lobby şi consultare.

Această analiză este realizată de către CNTM în contextul obiectivelor strategice ale organizaţiei pentru perioada anilor 2014-2018. Cercetarea îşi propune analiza şi evaluarea situaţiei tinerilor prin prisma indicatorilor Indexului de Tineret, identificarea domeniului de vulnerabilitate a tinerilor, a disparităţilor tinerilor precum şi a unui set de măsuri pentru remedierea acestor probleme.

Raportul îşi propune evaluarea mecanismelor utilizate de autorităţile publice centrale pentru includerea în documentele de politici publice a drepturilor, intereselor şi problemelor tinerilor, modalităţi de implicare a tinerilor în acest proces de consultare, dar şi gradul de orientare a obiectivelor şi activităţilor pe domeniul de tineret. Evaluarea este efectuată prin prisma metodologiei elaborate de către un expert independent, a datelor statistice şi empirice colectate din surse oficiale şi studii tematice, a actelor normative în vigoare emise de către Ministerul Tineretului şi Sportului şi a altor Ministere de resort, legi, hotărâri de Guvern, documente de politici publice sectoriale ş.a.

În contextul în care devine tot mai evident faptul că politicile de tineret sunt un domeniu cros-sectorial, iar realizarea unor obiective cu impact maxim poate fi atins în mod exclusiv prin eforturi concordate a organului central de resort şi a altor organe ale administraţiei publice centrale, se impune tot mai pregnant necesitatea unei evaluări transversale, precum şi instituirea utilizarea unui instrument simplu şi eficient în aplicare pentru evaluarea impactului acestor măsuri atât asupra populaţiei adulte în general cât şi asupra tinerilor, un instrument universal de analiză al disparităţilor tinerilor, bazat pe evidenţă.

Raportul are ca obiectiv îmbunătăţirea conţinutului politicilor publice, fortificarea legăturii dintre planificarea politicilor publice şi a procesului bugetar, perfecţionarea sistemului de monitorizare şi evaluare a politicilor publice, identificarea domeniilor de vulnerabilitate sporită a tinerilor, a domeniilor în care lipsesc surse empirice de date şi elaborarea unui set de măsuri de îmbunătăţire a situaţiei tinerilor.

Lista abrevierilor

AAPL	Autoritatea Administrației Publice Locale
APL	Autoritate Publică Locală
BNM	Banca Națională a Moldovei
BNS	Biroul Național de Statistică
CE	Cod Electoral
CEC	Comisia Electorală Centrală
CNAM	Compania Națională de Asigurări în Medicină
CNTM	Consiliul Național al Tineretului din Moldova
DRN	Dispensarul Republican de Narcologie
EKCYP	Centrul European de Informare asupra Politicii de Tineret
IMC	Indicele masei corporale
IST	Infecţii sexual transmisibile
ÎMM	Întreprinderi Mici și Mijlocii
MAI	Ministerul Afacerilor Interne
ME	Ministerul Economiei
MF	Ministerul Finanțelor
MS	Ministerul Sănătății
MTS	Ministerului Tineretului și Sportului
ODIMM	Organizația de Dezvoltare a Întreprinderilor Mici și Mijlocii
ONG	Organizații Neguvernamentale
OSC	Organizații ale Societății Civile
RM	Republica Moldova
SNDST	Strategia Națională de Dezvoltare a Sectorului de Tineret
SNÎ	Sistemul Național de Învățământ

Ce este Indexul de Tineret? Care este structura acestuia?

În prezent tinerii, parte integrantă a populației globului pământesc, constituie 1,8 miliarde, reprezentând totodată și cea mai vastă generație de tineri din istoria omenirii. Dat fiind structura populației, este evident că dezvoltarea globală și prosperitatea viitoarelor generații sunt direct condiționate de combaterea și soluționarea problemelor actuale cu care se confruntă populația tânără. În acest context, Indexul de Tineret este instrumentul care vine să contureze și să ilustreze situația tinerilor, comparativ cu cea a adulților, evidențiind domeniile vulnerabile, în care este necesară intervenția actorilor din societate prin implementarea politicilor integrate, a programelor destinate tinerilor și a serviciilor bazate pe necesitățile acestora.

În cadrul Indexului de Tineret, au fost identificate și discrepanțele dintre situația tinerilor și situația adulților pe anumite domenii. În contextul acestui document, în conformitate cu prevederile art.5 al Legii cu privire la tineret[1], tinerii reprezintă persoanele cu vârste cuprinse între 16 și 30 de ani, iar adulții - persoanele de 30 ani și mai mult.

Domeniile de realizare a Indexului de Tineret în Republica Moldova, precum și indicatorii utilizați, au fost stabiliți de către o comisie națională, în urma unui proces amplu de consultare, ținînd cont de importanța și rolul acestora în reprezentarea situației reale a tinerilor. Ca rezultat, Indexul de Tineret a fost structurat pe următoarele 5 domenii:

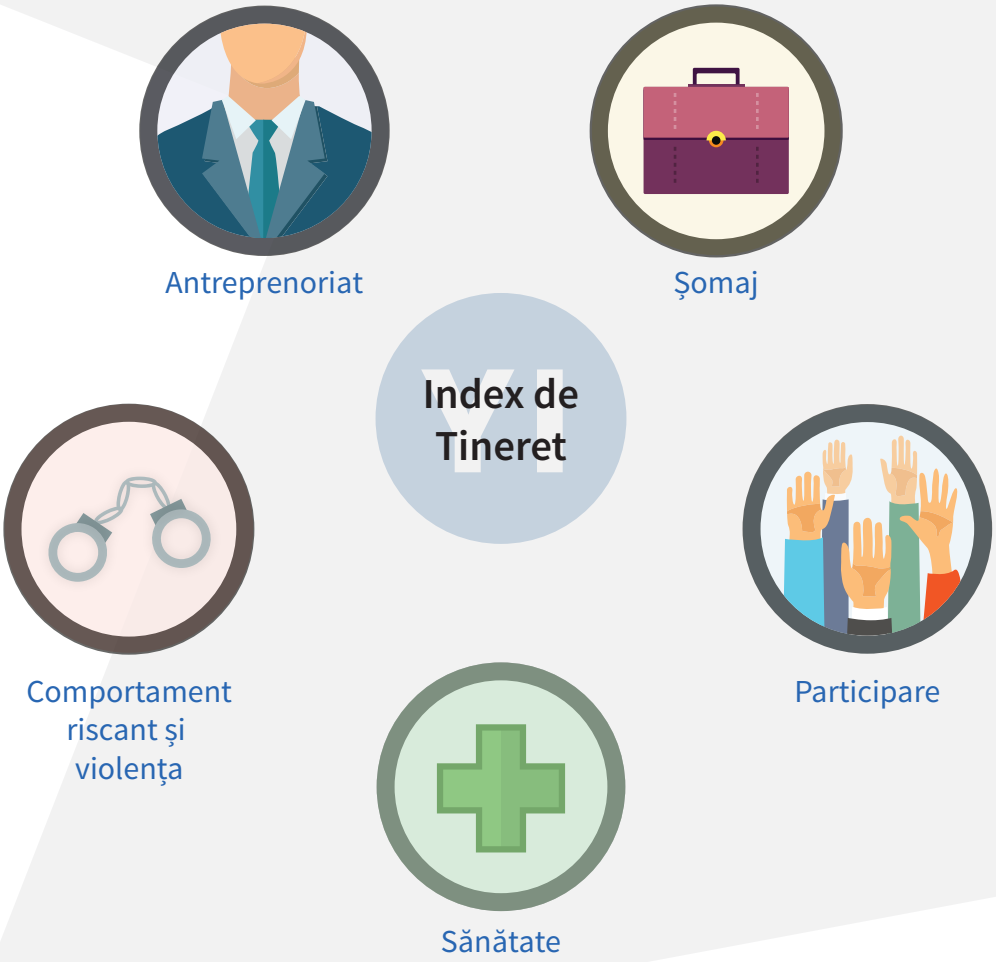

Necesitatea Indexului de Tineret

Indexul de Tineret este instrumentul care are drept scop să promoveze prin intermediul acțiunilor concrete, dar și prin intermediul dialogului, atragerea investițiilor în scopul dezvoltării sectorului de tineret. Conturând o imagine coerentă privind domeniile de vulnerabilitate a tinerilor, Indexul de Tineret poate servi drept un plan strategic care definește prioritățile pentru tineret pentru o perspectivă medie.

Cine poate utiliza Indexul?

Dat fiind conținutul și scopul Indexului de Tineret, acest instrument poate fi utilizat de către diferiți actori ai societății.

Pentru factorii de decizie

Indexul de Tineret evidențiază domeniile în care situația tinerilor este satisfăcătoare, dar și domeniile vulnerabile, astfel direcționând atenția autorităților spre sferele în care este necesară intervenția statului prin intermediul politicilor integrate. În acest context, autoritățile statului pot adapta reglementările existente astfel încât acestea să corespundă necesităților tinerilor.

Pentru investitori și donatori

Conturând discrepanțele pe domenii, Indexul de tineret poate fi privit drept o sursă utilă de informare privind posibilele direcții strategice de dezvoltare și eventual implicare. În urma identificării indicatorilor vulnerabili, aceștia pot stabili domeniile în care este prioritar de a direcționa investițiile. În contextul unui nivel de resurse limitate, investitorii își pot valorifica resursele prin elaborarea unor programe și proiecte destinate grupurilor vulnerabile, asigurând astfel un impact considerabil pentru îmbunătățirea nivelului de trai al tinerilor.

Pentru societatea civilă

Având o viziune comprehensivă referitoare la situația tinerilor, susținută de date statistice argumentate, actorii societății civile pot cu ușurință stabili direcțiile care necesită implicare, inclusiv prin scriere de proiecte. De altfel, membrii societății civile reprezintă și beneficiarii direcți ai impactului programelor, or astfel se identifică domeniile în care necesitatea lobării este stringentă.

Șomaj

0 — 1

0.62

RATA ȘOMAJULUI

rata tinerilor și adulților șomeri

7.12% | **0.41** | 2.95%

RATA ȘOMAJULUI PENTRU O PERIOADĂ DE 12 LUNI

rata persoanelor care se încadrează în categoria șomerilor pe perioada ultimelor 12 luni calendaristice

1.34% | **0.66** | 0.88%

MUNCA NEOFICIALĂ

rata persoanelor care lucrează fără a fi înregistrate oficial sau fără carnet de muncă

10.36% | **0.81** | 8.38%

MIGRAȚIA FORȚEI DE MUNCĂ

rata persoanelor plecate peste hotare, care lucrează sau sunt în căutarea unui loc de muncă

0.02% | **0.58** | 0.01%

Sursă: BNS

Sănătate

0 — 1

0.61

PREVALENȚA BOLILOR SEXUAL TRANSMISIBILE

rata tinerilor și adulților care suferă de boli sexual transmisibile

0.31% | **0.16** | 0.05%

Sursă: Centrul Național de Management în Sănătate

RATA PERSOANELOR CARE LUCREAZĂ ÎN CONDIȚII DE MUNCĂ GRELE SAU NOCIVE

rata tinerilor și adulților care lucrează în condiții de muncă grele sau nocive

9.6% | **0.83** | 8.0%

Sursă: Ancheta Forței de Muncă, BNS

RATA CONSUMATORILOR ACTUALI DE ALCOOL

61.70% | **1.00** | 61.90%

rata tinerilor și adulților care au consumat alcool în ultimele 30 de zile

Sursă: Studiul STEPS 2013

RATA CONSUMATORILOR DE TUTUN

27.40% | **0.88** | 24.11%

rata tinerilor și adulților care actualmente sunt consumatori ai produselor de tutun

Sursă: Studiul STEPS 2013

SUBPONDERABILITATEA

5.6% | **0.17** | 0.9%

rata persoanelor a cărui indice a masei corporale (calculat prin raportarea înălțimii la greutate) este mai mic de 18,5 și reprezintă un risc sporit pentru sănătate (cu excepția femeilor gravide)

Sursă: Studiul STEPS 2013

Participare*

0 — 1

0.34

RATA PARTICIPĂRII LA VOT ÎN CADRUL ALEGERILOR NAȚIONALE

34.43% | **0.53** | 64.64%

rata persoanelor care au participat la vot în cadrul alegerilor parlamentare din 2014

RATA PARTICIPĂRII LA VOT ÎN CADRUL ALEGERILOR LOCALE

30.73% | **0.56** | 55.32%

rata persoanelor care au participat la vot în cadrul primului tur al alegerilor locale din 2015

REPREZENTAREA ÎN PARLAMENT**

3 | **0.13** | 98

numărul tinerilor și adulților aleși în calitate de deputați în Parlamentul Republicii Moldova

RATA PERSOANELOR ALESE ÎN FUNCȚIA DE PRIMAR**

numărul tinerilor și adulților aleși în calitate de primari

30 | **0.14** | 868

PARTICIPAREA LA PROCESUL DECIZIONAL

rata tinerilor și adulților care au participat la consultările bugetului public

4.10% | **0.36** | 11.30%

Sursă: CEC

*Datele sunt colectate pentru categoria de vârstă 18-30

**Număr

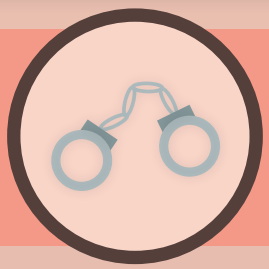

Comportament riscant și violența

0 — 1

0.41

RATA INFRACȚIUNILOR

rata tinerilor și adulților care au participat la săvârșirea următoarelor infracțiuni în calitate de autor: infracțiuni privind viața sexuală; vătămarea intenționată gravă a integrității corporale sau a sănătății; omor

0.03% | **0.37** | 0.01%

Sursă: MAI

RATA INFRACȚIUNILOR UȘOARE

rata tinerilor și adulților care au participat în calitate de autori la săvârșirea următoarelor infracțiuni: jaf; vătămări intenționate ușoare a integrității corporale sau a sănătății; huliganism; furt; tâlhării

0.54% | **0.20** | 0.11%

Sursă: MAI

RATA ACCIDENTELOR RUTIERE

rata accidentelor rutiere cu implicarea tinerilor în raport cu rata adulților

0.02% | **0.45** | 0.01%

Sursă: MAI

RATA CONSUMATORILOR DE DROGURI

rata tinerilor și adulților consumatori activi de droguri

0.49% | **0.62** | 0.30%

Sursă: Dispensarul Republican de Narcologie

1. Participarea

0.34

0 1

Implicarea activă a tinerilor în viața publică, inclusiv în anumite exerciții politice, constituie elemente cheie în asigurarea unei dezvoltări durabile a societății. Dintre cele patru domenii cheie ale Indexului de tineret pentru care s-au colectat date, participarea constituie domeniul cel mai vulnerabil, înregistrând și cea mai mică valoare. Astfel, valoarea medie a domeniului a constituit 0,34 puncte. În același timp, anume acest domeniu conține și cel mai mic indicator al indexului – 0,13 - care vizează reprezentarea tinerilor în Parlament.

Diagrama: Valoarea medie pe domenii

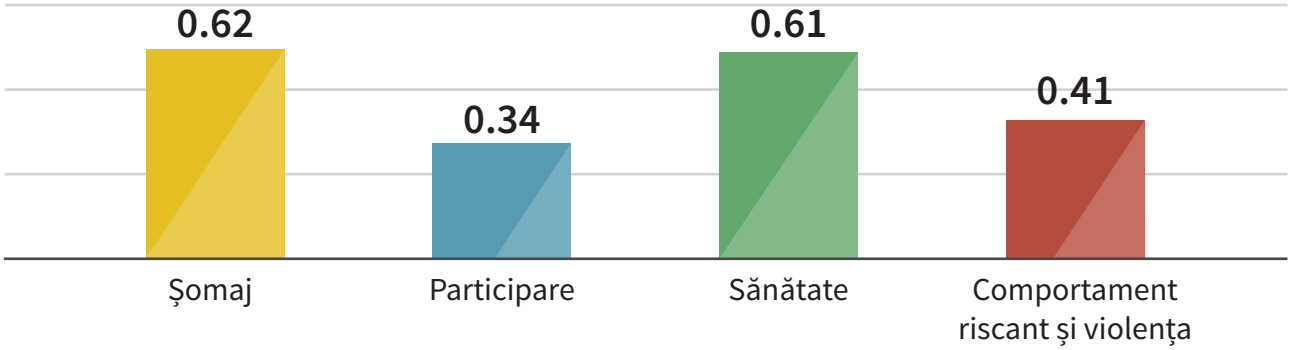

1.1 Rata participării tinerilor la vot în cadrul alegerilor naționale

Articolul 38 din Constituția Republicii Moldova consfințește dreptul la vot de la 18 ani, inclusiv pentru cei care împlinesc 18 ani în ziua alegerilor. În același timp, datele furnizate de CEC prezintă tinerii ca fiind cel mai pasiv grup de vârstă în cadrul alegerilor. Participarea tinerilor în cadrul alegerilor parlamentare din 2014 a constituit 34,43%, pe când rata pentru adulți a constituit 64,64%.

Analizând datele furnizate privind participarea la vot a tinerilor, putem afirma că interesul acestora pentru politică este destul de scăzut în Republica Moldova, tendințe observate de altfel și la nivel european. Doar un număr mic dintre tineri se declară a fi interesați de acest exercițiu democratic. În calitate de obstacole de bază pentru participarea tinerilor sunt identificate gradul scăzut de înțelegere de către ei a procesului politic și a politicienilor, cât și lipsa de încrede în aceștia.

Dacă e să menționăm și câteva modalități prin care tinerii europeni învață să participe, constatăm că situațiile întâlnite sunt destul de diferite de la o țară la alta chiar dacă, aproape în majoritatea, în curriculum școlar a instituțiilor de învățământ se regăsesc informații despre sistemele electorale, prevederile constituționale, instituțiile politice și felul în care se votează. Totuși, o problemă care se profilează ca fiind aproape generală este că asemenea cunoștințe sunt furnizate la vârste la care deja mulți adolescenți își permit să abandoneze școala din diverse motive, trecând deja în domeniul de angajați, muncitori și rămânând astfel, lipsiți de cunoștințele civice elementare. Tot în școală se învață participarea,

prin organizarea de alegeri interne pentru reprezentanții clasei, școlii în diverse organisme/structuri, prin organizarea întâlnirilor cu politicieni, cu experți politici sau prin implicarea școlilor în activități comunitare.

Un raport solicitat de Centrul European de Informare asupra Politicii de Tineret (EKCYP) realizează o sinteză a datelor, furnizate de corespondenții naționali din 35 de țări europene afiliate, privind situația participării tinerilor. Totuși, rareori EKCYP a dispus de date comparabile la nivelul tuturor țărilor-membre așa că, în principal există disponibile 18 rapoarte ale corespondenților naționali privind participarea tinerilor.[2] Acest raport menționează că în fiecare dintre țările europene cadrul legislativ stabilește participarea la vot în mod foarte diferit – de la universalitate până la restricție la doar anumite categorii (studenți sau elevi), de la alegeri reprezentative până la desemnarea unor reprezentanți de către ONG-uri.

Participarea slabă a tinerilor constituie un exercițiu obișnuit al alegerilor de orice nivel, iar legiuitorul RM nu a adoptat vreun document de politică publică care ar avea drept obiectiv specific stimularea participării tinerilor sau a altor grupuri pasive în cadrul scrutinelor electorale. Prezentarea slabă la urne a tinerilor ridică problemă legitimității și credibilității aleșilor parlamentari în rândul tinerilor.

Una din cele 4 priorități ale Strategiei Naționale de Dezvoltare a Sectorului de Tineret 2014-2020, își propune stimularea participării tinerilor. În același timp acest document nu stabilește drept obiectiv specific cu măsuri concrete și stimularea prezenței la vot a tinerilor, cu toate că participarea la vot este una din metodele cele mai eficiente de influență a politicii naționale și a priorităților pentru perioada guvernării.

1.2 Rata participării la vot în cadrul alegerilor locale

Autonomia și Descentralizarea locală are loc și prin alegerea unui set de organe la nivel local, care ar putea răspunde eficient și operativ necesităților comunității. Astfel, tinerii se pot implica în activitățile și deciziile reprezentanților autorităților publice locale prin delegarea votului său candidaților electorali. În condițiile în care fiecare al patrulea cetățean al Republicii Moldova este tânăr (15-29 ani)[3], participarea la vot a acestora determină în mod direct gradul în care clasa politică va răspunde nevoilor tinerilor și implicit a dezvoltării pe termen lung a statului Republica Moldova.

Implicarea tinerilor în alegerile locale prin exercitarea dreptului la vot este un element extrem de important. În același timp, alegerile locale din 2015 au reafirmat problema lipsei de interes și cultură politică. Rata de participare a persoanelor cu vârsta cuprinsă între 15 și 29 de ani în cadrul primului tur de scrutin a constituit 30,73%, comparativ cu 55,32% în rândul populației adulte. Cu toate că indicatorul participării la vot în cadrul scrutinului local este cu 0,03 mai mare decât în cadrul alegerilor parlamentare, la nivel de rată de participare se observă o depreciere cu aproape 4%. Aceste tendințe denotă o descreștere sistemică a încrederii în actorii politici actuali, aceasta fiind puternic accentuată în rândul tinerilor.

Participarea tinerilor la viața politică este considerată foarte importantă de către 53,3% de tineri și deloc importantă – de către 1,5%. Cu toate acestea, doar 47,9% de tineri consideră că se implică activ în viața politică a țării, preponderent prin participarea la vot, implicarea la elaborarea politicilor de tineret și la luarea deciziilor la nivel de comunitate.[4]

Pe de altă parte, prin Codul Bunelor Practici în Materie Electorală[5] elaborat de către Comisia

Europeană pentru Democrație prin Drept (Comisia de la Veneția) și Declarația Interpretativă (revizuită) a Codului Bunelor Practici în Materia Electorală a Participării Persoanelor cu Dizabilități la Alegeri[6] se accentuează un șir de principii și mecanisme de stimulare și susținere a participării persoanelor din unele grupuri de risc, precum persoanele cu dizabilități, minoritățile, femeile etc., totodată fiind completamente omisă problema participării slabe și a subreprezentării tinerilor în cadrul alegerilor.

În acest context, încurajarea participării tinerilor la vot trebuie să reprezinte prioritatea de bază atât a partidelor politice, cât și a factorilor de decizie, inclusiv a Comisiei Electorale Centrale (CEC). Este necesară stabilirea și instituționalizarea unui șir de instrumente precum: cote de reprezentare a tinerilor pe listele electorale; programe de stimulare a unor grupuri specifice de tineri de a participa la vot: votanții debutanți, tinerii cu nevoi speciale, tinerii din grupuri de risc, reprezentanții tineri ai minorităților sociale, studenți ș.a.; includerea clară și calitativă a unor priorități pentru tineri în platformele electorale a partidelor politice care ar promova interesul față de alegeri; susținerea unor dezbateri transparente și deschise în rândul candidaților pe subiecte specifice tinerilor; utilizarea metodelor de social media pentru promovarea participării la vot; creșterea ponderii și calității cursurilor ce promovează cultura participativă în sistemul național de educație; simplificarea procesului de vot pentru categorii precum studenții sau alte categorii cu reședința în altă localitate decât cea a domiciliului; coborârea vârstei minime cu drept de vot; alte măsuri[7].

1.3 Reprezentarea în Parlament

Indicatorul „Reprezentarea în Parlament” cu o valoare de 0,13 constituie cel mai scăzut indicator al întregului Index de tineret. Subreprezentarea tinerilor în Parlament nu poate fi explicată nici prin careva condiții sau tendințe demografice, tinerii constituind aproximativ un sfert din populația RM, nici prin lipsa acestora de pe listele electorale, deoarece aceștia deseori se regăsesc în număr mare pe liste, însă, de regulă pe ultimele poziții.

Legea nu stabilește careva cote speciale pentru tineri sau careva modele prin care ar motiva și susține includerea acestora pe liste. În același timp gradul de promovare a tinerilor pe poziții de frunte pe listele electorale depinde în mod direct și de capacitatea de lobby și advocacy a aripilor de tineret a partidelor politice, de gradul de independență a acestora de seniori, de modul de finanțare a acestor structuri de tineret, de maturitatea politică a partidelor, de transparența și corectitudinea principiilor și mecanismelor de promovare a oamenilor în funcții publice din cadrul membrilor partidelor politice.
În cadrul primei ședințe a Parlamentului tinerii erau reprezentanți de doar doi deputați (Marina Radvan - fracțiunea PSRM și Constantin Țuțu - fracțiunea PD). Ulterior numirilor în executiv și al altor numiri în funcții au mai acces în Parlament încă doi deputați tineri (Mihaela Strătilă - fracțiunea PLDM și Alina Zotea - fracțiunea PL).

Consolidarea pozițiilor tinerilor în cadrul partidelor politice va avea loc odată cu dezvoltarea aripilor de tineret, creșterii independenței și profesionalismului acestora. Consolidarea capacităților organizațiilor de tineret presupune și sporirea capacității de a aduce pe agenda opiniei publice a problemelor tinerilor de către aceste structuri

politice, capacitatea de a genera soluții, mobiliza tinerii în scopul soluționării unor probleme de ordin public. Maturizarea și depersonalizarea partidelor politice ar permite și crearea unui mediu de promovare și afirmare transparent, deschis pentru o liberă concurență pentru toți membrii partidelor politice, în special creând un climat propice afirmării tinerilor.

1.4 Rata persoanelor alese în funcția de primar

În iunie 2015 în Republica Moldova s-au desfășurat alegeri generale locale, în urma cărora au fost aleși 898 primari, 1116 consilieri la nivel de raion și 10564 consilieri la nivel de sate, comune și orașe.

Promovarea participării tinerilor la procesele decizionale în dezvoltarea sectorului de tineret, astfel ca politicile și acțiunile care îi vizează să fie cât mai prietenoase și aproape de necesitățile reale ale tinerilor, inclusiv celor din grupurile cu posibilități reduse, reprezintă primul obiectiv pentru dezvoltarea și consolidarea sectorului de tineret, potrivit Strategiei Naționale de Dezvoltare a Sectorului de Tineretul 2014-2020. Implicarea tinerilor în alegeri prin înaintarea candidaturilor acestora constituie cea mai activă formă de implicare și influențare a politicilor de tineret.

În conformitate cu drepturile care asigură baza legală participării tinerilor în luarea deciziilor garantate de Codul Electoral, tinerii se pot implica direct în structurile administrative ale statului în rol de consilier sau primar. În pofida realizării treptate a Obiectivului specific 1.1., care vizează perfecționarea cadrului legal până la finele anului 2017, pentru asigurarea participării tinerilor, inclusiv a celor cu oportunități reduse, în toate procesele decizionale, alegerile locale recente au demonstrat faptul că nu e suficientă doar asigurarea unui cadru legal permisiv pentru tineri, fiind necesară o abordare pro activă în instruirea, capacitarea și ghidarea tinerilor pentru asigurarea unei reprezentări suficiente în funcțiile publice elective.

Art. 124, alin (2) din Codul Electoral specifică faptul că, pot fi aleși primari cetățenii Republicii Moldova cu drept de vot care au împlinit, inclusiv în ziua alegerilor, vârsta de 25 de ani. În acest sens, pentru turul I al alegerilor locale, din totalul de 4 393 persoane, au fost înaintați circa 276 de tineri cu vârsta până la 30 de ani, aceștia reprezentând 6,28 din numărul total. Conform datelor furnizate de CEC, doar jumătate din aceștia au fost aleși, rata tinerilor care au devenit primari fiind de 3,34%.

Rata	18-29 ani	30+ ani
Rata persoanelor care au participat la primul tur al alegerilor locale (2015)	16.41%	83.59%
Rata persoanelor care au devenit primari (2015)	3.34%	96.66%

*Date oficiale: Comisia Electorală Centrală

Rezultatele alegerilor locale din iunie 2015 ne oferă o imagine de subreprezentare a tinerilor și la nivel local. Printre cei mai tineri primari, aleși din turul I se numără:
Șor Ilan (28 ani), or. Orhei
Cuhari Ivan (28 ani), s. Unguri, r. Ocnița
Zaharia – Lavric Indira (29 ani), s. Romanovca, r. Leova.
Alţi patru cei mai tineri primari, aleși în turul II, sunt:
Iurcu Andrei (25 ani) – s. Buda, r-nul Călărași,
Malai Nicoleta (25 ani) – s. Ghelăuza, r-nul Strășeni,
Popescu Vasile (25 ani) – s. Bozieni, r-nul Hâncești,
Prunici Ion (25 ani) – s. Păulești, r-nul Călărași.

1.5 Participarea la procesul decizional

Participarea cetăţenilor în procesul decizional constituie unul din principiile de bază a democraţiei și un mijloc de control continuu a aleșilor locali și naționali în procesul de exercitare a puterii publice și a funcţiilor publice. Indexul de Tineret la indicatorul „participarea la procesul decizional ”care măsoară rata tinerilor și adulţilor care au participat la consultările bugetului public ne indica valoarea 0,36. Valoarea dată indică o participare extrem de joasă a tinerilor, comparativ cu cea a adulţilor, în contextul în care și cifra adulţilor nu este una promiţătoare. Doar 4.1% din tineri participă în cadrul consultărilor bugetelor publice, organizate de către AP sau de către OSC, în timp ce aproximativ 11.3% din adulţi sunt implicaţi în acest proces.

Printre obstacolele care favorizează o participare atât de redusă pot fi menţionate: discrepanţa socială dintre tineri, lipsa respectului și încrederii între tineri și instituţiile de stat, pregătirea slabă, lipsa unei educaţii și culturi participative în rândul tinerilor, infrastructura slabă, lipsa unei reprezentări a tinerilor în organele de conducere, existenţa unor resurse limitate pentru organizarea unor sesiuni și campanii calitative de implicare a tinerilor în acest proces etc.

Cadrul legislativ actual nu are un set dezvoltat de acţiuni și măsuri pentru susţinerea participării tinerilor în procesul decizional. Unicul document care are drept obiectiv specific susţinerea tinerilor în procesul decizional este Strategia Națională de Dezvoltare a Sectorului de Tineret 2014-2020. Astfel, printre rezultatele Obiectivului specific 1.1 se regăsește și rezultatul prin care până în 2020 urmează a fi sporită participarea tinerilor în procesul decizional, valoarea constituind 30%[8].

Sporirea participării tinerilor are următorul impact în societate: creșterea calităţii deciziilor autorităţilor publice de orice nivel și a rezultatelor acestora. Fiind parte a unui proces democratic, participarea sporește angajamentul civic și transparenţa procesului de decizie, dezvoltă înţelegerea tinerilor despre democraţie și drepturile omului, promovează incluziunea socială și coeziunea în societate, încurajează prin exemple pozitive implicarea altor tineri ș.a.[9]

Recomandări

1. Susținerea tinerilor prin facilitarea reprezentării și participării acestora prin instituirea unor cote minime de reprezentare (25%) a candidaților tineri pe listele partidelor politice, consolidarea aripilor de tineret a partidelor politice și oferirea unei autonomii în activitate și decizie acestora;

2. Antrenarea tinerilor la toate etapele deciziilor care au impact asupra vieții acestora printr-o abordare pro-activă a decidenților publici;

3. Includerea în mod clar și specific a priorităților tinerilor în platformele electorale, în documentele de politici publice în scopul creșterii interesului acestora față de aceste exerciții democratice;

4. Elaborarea unor măsuri specifice de promovare a participării tinerilor la alegeri pentru categorii distincte de tineri: studenți, tineri din familiile social vulnerabile, votanți debutanți, etc;

5. Promovarea la TV, prin rețele de social media și alte canale prietenoase tinerilor a unor dezbateri electorale a candidaților electorali focusate pe problemele și prioritățile tinerilor;

6. Creșterea calității și numărului de ore a educației și culturii electorale în cadrul sistemului național de învățământ. Astfel componenta electorală, teoretică cât și practică trebuie să fie incluse ca o parte componentă a sistemului educațional formal, iar cel non-formal trebuie să ofere diferite oportunități de exersare a acțiunilor necesare în formarea viitorului votant;

7. Simplificarea procesului de vot pentru categorii de tineri precum studenții, muncitorii etc care în ziua alegerilor nu sunt în localitatea de domiciliu;

8. Reducerea vârstei de vot, introducerea unor metode inovative de vot precum votul electronic, acțiuni susținute și printr-un sistem comprehensiv de educație a participării cetățenești active;

9. Promovarea proiectelor de decizii prin canale prietenoase tinerilor care ar asigura implicarea acestora în dezbateri și consultări într-un mod simplu clar și motivant;

2. Șomaj

0.62

Ocuparea în rândul tinerilor este o precondiție pentru eradicarea sărăciei și dezvoltare durabilă. În toate regiunile lumii datele statistice confirmă faptul că rata șomajului în rândul tinerilor este mult mai înaltă, iar calitatea locurilor de muncă este mai proastă, în comparație cu alte categorii de vârstă. Identificarea naturii și amploarea problemelor legate de ocuparea tinerilor la nivel național este extrem de necesară pentru formularea politicilor integrate și a programelor de intervenții[10]. Identificarea ariilor de vulnerabilitate în sectorul de ocupare pentru tineri, stabilirea unor măsuri și programe specifice de intervenție pentru aceștia vor asigura atât o creștere a potențialului economic a țării cât și capacitate de incluziune pe piața muncii a tinerilor mult mai eficientă.

2.1 Rata șomajului

Prosperitatea și capacitatea de a învesti în dezvoltarea cetățenilor unui stat depinde de starea economică, dotarea tehnico-științifică și gradul de ocupare a populației în muncă. Indicatorul șomajului al indexului având valoarea de 0,41 indică un grad de vulnerabilitate sporit a tinerilor în ceea ce ține integrarea pe piața muncii și calitatea muncilor prestate de aceștia.

În raport cu statutul activității curente tinerii se distribuie după cum urmează: fiecare al treilea tânăr (31,7%) este ocupat și restul - 68,3% - sunt economic inactivi. În rândul persoanelor economic inactive predomină elevii și studenții încadrați în sistemul național de învățământ (SNÎ) sau participanți la procesul de instruire în afara SNÎ (39,5% din totalul tinerilor de 15-29 ani), urmate de persoanele ocupate cu lucrul casnic în propria gospodărie (14,6%). Printre persoanele ocupate, 4 din 5 (80,1%) au un loc de muncă plătit (sunt salariați), restul (19,9%) au o afacere proprie sau sunt încadrați în afacerea familiei (sunt non-salariați). 1 din 10 (11,9%) tineri, concomitent cu activitatea de muncă urmează și o instruire formală în cadrul SNÎ. Printre șomeri, 2 din 3 sunt bărbați, 7 din 10 din mediul rural și 4 din 5 au vârsta cuprinsă între 20-29 ani.

Printre documentele care abordează în mod specific problema șomajului în rândul tinerilor se numără și Strategia Națională privind Politicile de Ocupare a Forței de Muncă pe anii 2007-2015.[11] La capitolul evaluării impactului ocupării forței de muncă asupra tinerilor se observă o analiză mai mult liniară, astfel acest document prevăzând o analiză care integrează tinerii ca beneficiari direcți ai documentului, fiind evaluat impactul asupra acestei categorii fără o abordare specifică. În același timp, evaluarea impactului este una intuitivă, bazată în mare parte pe careva obiective și rezultate de progres generale, fără o atenție sporită pentru tineri.

2.2 Rata șomajului pentru o perioadă de 12 luni

Evaluarea cifrelor șomajului prelungit demonstrează vulnerabilitatea tinerilor și la acest capitol. Astfel, rata șomajului în rândul tinerilor pe o perioadă de 12 luni are valoarea de 1,34%, comparativ cu 0,88% în rândul populației adulte. Aceste valori determină o discrepanță de 0,66 puncte conform Indexului de Tineret.

Numărul șomerilor cu vârsta cuprinsă între

15-29 ani (persoane care nu au un loc de muncă, caută activ de lucru și sunt disponibili să înceapă lucrul în cazul când acesta se va găsi) a constituit circa 37 mii persoane. Din rândul acestora, 2/3 sunt bărbați (68,7%). 69,8% sunt cu reședința în mediul rural.

Din distribuția șomerilor după locul de muncă (ocupația) căutată/dorită rezultă, că mai bine de 1/3 din tineri (37,1%) caută un loc de muncă în calitate de muncitori calificați în industrie, construcții, transporturi, telecomunicații (majoritatea acestora fiind bărbați), fiecare al șaptelea ar dori să lucreze în funcții de specialiști cu nivel superior de calificare (14,8%, 3/4 din care sunt femei), în calitate de muncitori necalificați (14,6%, majoritatea absolută sunt bărbați), sau ca lucrători din servicii, comerț și asimilați (13,7%, peste 3/4 femei) etc.

2 din 5 tineri șomeri (39,5%) au refuzat cândva locul de muncă oferit. În rândul acestora, 7 din 10 tineri (69,0%) au invocat drept motiv principal oferirea unui salariu mic. În jur de 10 la sută au refuzat din cauza necorespunderii nivelului de calificare avut celui solicitat (11,7%), sau amplasarea nepotrivită a locului de muncă (9,0%).

Nivelul minim de venit lunar, pentru care tinerii - șomeri ar accepta un loc de muncă este de 2500 lei. Numai 4 la sută din tinerii aflați în căutarea unui loc de muncă s-au adresat în ultimele 12 luni după ajutor la Agențiile de ocupare, iar 12,2% din șomeri au primit ajutor financiar de la Stat. În ultimele 12 luni premergătoare interviului, tinerii - șomeri au apelat în mediu la 2-3 locuri de muncă și au participat la tot atâtea interviuri/convorbiri. Pentru a găsi un loc de muncă, fiecare al cincilea tânăr s-ar muta cu traiul fie în capitală (Chișinău), fie în altă localitate din țară.

Problemele principale în căutarea unui loc de muncă, declarate de șomeri, sunt salariile mici oferite (33,1%) și lipsa locurilor de muncă (22,5%). În mod ideal, 2 din 5 tineri - șomeri ar dori să lucreze pentru sine, având o afacere proprie, iar 3 din 10 - ar dori să lucreze pentru un angajator din sectorul public sau privat. Pe de altă parte, un număr similar de șomeri (3 din 10) este indiferent pentru cine să lucreze.
În raport cu instruirea/formarea profesională necesară în căutarea unui loc de muncă, 1 din 3 tineri consideră ca obținerea studiilor superioare ar fi cele mai utile, 1 din 5 - obținerea studiilor secundar profesionale, fiecare al șaptelea - pregătirea inițială la locul de muncă sau obținerea studiilor medii de specialitate etc.[12]

Fiecare al patrulea tânăr lucrează în comerț cu ridicata și cu amănuntul, hoteluri și restaurante, iar unul din cinci tineri activează în administrație publică, învățământ, sănătate și asistență socială. Peste 19 la sută sunt ocupați în sectorul agricol iar 16% - în industrie. Întrebați cum au fost angajați în câmpul muncii, majoritatea tinerilor au spus că au contactat direct angajatorii, alți 30,9% au apelat la ajutorul prietenilor sau rudelor, iar unu din zece tineri s-a alăturat la afacerea familiei. Majoritatea respondenților au declarat că și-au găsit un loc de muncă în mai puțin de o lună, 22,3% - în mai puțin de trei luni, iar fiecare al șaselea tânăr și-a găsit un job în mai puțin de un an.

2.3 Munca neoficială

Indexul de Tineret scoate în evidenţă şi predispunerea tinerilor pentru a lucra fără înregistrare sau fără carnet de muncă. Astfel, rata muncii neoficiale a constituit valoarea de 0,81. Tineri cu aproximativ 2% mai mult decât adulţii sunt încadraţi în munci la negru sau primesc salariile în plic. Acest fenomen îi predispune spre un şir de riscuri din perspectiva protecţiei sociale şi medicale. Această problemă este abordată în principal de Planul de Acţiuni privind Minimizarea Practicii de Achitare a Salariilor „în Plic" şi „Muncii la Negru"[13] care integrează şi anumite aspecte specifice tinerilor. Evaluarea gradului de integrare a priorităţilor tinerilor în acest document de politică publică este evaluat de către CNTM în Raportul: Evaluarea Politicilor de Tineret, ediţia din 2015.

Planul de acţiuni privind minimizarea practicii de achitare a salariilor „în plic" şi „muncii la negru" prevede implementarea sistemului de recunoaştere a calificărilor dobândite la locul de muncă şi instruirea non-formală. Procesul de monitorizare şi evaluare a implementării planului de acţiuni este caracterizată printr-o abordare generală, nefiind specificată discrepanţa dintre tineri şi alte categorii de vârstă. De către Ministerul Muncii Protecţiei Sociale şi a Familiei urmează a fi elaborat un ghid privind acţiunile ce urmează a fi întreprinse în vederea depistării şi sancţionării cauzelor de achitare a salariilor în plic şi muncii la negru. Totodată în Legea cu privire la tineret este specificată stimularea potenţialului creator prin facilitarea accesului tinerilor la activităţi culturale, cercetare ştiinţifică şi altele în scopul dezvoltării bunelor practici.

Conform Codului Muncii vârsta minimă admisibilă la angajare este de 16 ani. Contract individual de muncă se poate încheia şi la împlinirea vârstei de 15 ani, cu acordul scris al părinţilor. Se interzice încadrarea în muncă a persoanelor cu vârsta de până la 15 ani.[14] Dar totuşi, sute de mii de moldoveni muncesc la patron sau cu ziua fără contract şi carnet de muncă, fără poliţă de asigurare medicală şi fără a beneficia de facilităţile sociale oferite de stat. Pentru unii munca la negru nu e decât un venit suplimentar, din care nu trebuie să plătească impozite, pentru alţii, însă e singura şansă de a câştiga un ban. Şi într-un caz, şi în altul, bugetul de stat este văduvit de miliarde de lei.[15] Munca la negru ia o amploare din ce in ce mai mare. Tot mai mulţi tineri absolvenţi accepta locuri de munca fără forme legale de angajare, dezamăgiţi să tot caute un loc de munca cât de cât bine plătit, dar mai ales cu carte de munca.

O treime dintre tinerii din R. Moldova cu vârstele cuprinse între 15 şi 19 ani, adică 250 de mii de persoane, desfăşoară în prezent o activitate aducătoare de venit, iar peste 52 de mii de tineri sunt şomeri, arată datele cercetării „Tranziţia de la şcoală la muncă" realizată de Biroul Naţional de Statistică.

2.4 Migraţia forţei de muncă

Actuala criză economică i-a afectat în mod puternic pe tinerii şomeri. Dezavantajele cu care se confruntă tinerii pe piaţa forţei de muncă din Moldova ar putea să se înmulţească odată cu extinderea crizei.[16] Migraţia influenţează dezvoltarea, astfel factorii de decizie trebuie să examineze ce tipuri de intervenţii politice au cele mai mari şanse să îmbunătăţească rezultatele.[17]

Conform cifrelor furnizate de Biroul Naţional de Statistică rata persoanelor plecate peste

hotare, care lucrează sau sunt în căutarea unui loc de muncă este de aproximativ două ori mai mare în rândul tinerilor. Indicatorul migrației forței de muncă stabilește cifra de 0,58 ceea ce denotă o mai mare mobilitate a tinerilor sub aspectul forței de muncă, ce prezintă anumite riscuri pentru economia națională și determină necesitatea unor măsuri specifice din partea statului.

Prin Hotărârea Guvernului nr. 655 din 08.09.2011 a fost aprobată Strategia națională în domeniul migrației și azilului (2011-2020). Ea constituie documentul național menit să asigure reglementarea circulației și mobilității cetățenilor, pentru a contribui la prosperitatea populației țării, la dezvoltarea ei socioeconomică, la asigurarea drepturilor și securității sociale a migranților. Obiectivul principal al Strategiei este de a asigura o reglementare cuprinzătoare a managementului proceselor migrației și azilului, de armonizare a cadrului juridic național cu prevederile dreptului internațional și legislația Uniunii Europene, reglementarea circuitului persoanelor, menit să servească drept contribuție pentru dezvoltarea socioeconomică, securitatea țării și realizarea obiectivelor de integrare europeană.

Recomandări

1. Integrarea unor măsuri și programe specifice tinerilor de reducere a șomajului în cadrul strategiilor sectoriale, bazate pe evidență și statistică;

2. Dezvoltarea unui cadru normativ pentru stagii de practică de calitate, plătite și susținute și prin măsuri de stimulare a interesului angajatorilor pentru implicarea tinerilor specialiști și studenților;

3. Aprobarea unui plan național a cărui beneficiari să fie tinerii NEET (Not employed, in education or trening), susținut financiar cât și crearea unor centre naționale de ghidare și consiliere în carieră;

4. Promovarea în SNÎ a importanței și beneficiilor muncii oficiale, precum și sublinierea riscurilor muncii „la negru” sau a „plăților în plic”. Integrarea în cadrul Planului Național privind reducerea muncii „la negru” și a plății salariilor „în plic” a unor obiective specifice tinerilor, care ar ține cont de caracteristicile specifice acestei categorii de vârstă;

5. Intensificarea parteneriatului dintre instituțiile de învățământ și agenții economici. Interacțiunea directă dintre aceste două entități ar permite ajustarea curriculumului de studiu la cerințele reale de pe piața muncii, dar și asigurarea unei anumite părți din tineri cu un loc de muncă garantat, practica respectivă deja fiind cu succes implementată la Universitatea Tehnică din Moldova care colaborează cu compania Union Fenosa, însă, astfel de practici sunt foarte rar întâlnite în Republica Moldova;

6. Intensificarea procesului de mobilitate internațională a studenților în scopul aducerii prin intermediul acestora a bunelor practici internaționale;

7. Desfășurarea unor traininguri de calificare și recalificare a tinerilor care întâmpină dificultăți la intrare pe piața muncii, trainingurile vocaționale fiind printre principalele măsuri implementate de multe țări ale lumii în perioada crizei economice internaționale în scopul diminuării ratei șomajului;

8. Mediatizarea serviciilor prestate de Agenția Națională pentru Ocuparea Forței de Muncă din Moldova (www.anofm.md), activitatea căreia este puțin cunoscută de către, cel puțin, tinerii participanți la chestionarul organizat în cadrul proiectului.

3. Comportament riscant și violența

0.41

0 1

În societatea contemporană tinerii sunt expuși diferitor forme de violență, care în cele din urmă au un impact negativ asupra siguranței și bunăstării lor. Pe de altă parte, cu cât securitatea și siguranța tinerilor este mai mare, cu atât o societate este mai avansată și asigură un mediu favorabil creșterii și dezvoltării cetățenilor.

Comportamentul riscant și violent al tinerilor este rezultatul deciziilor pe care aceștia le iau, fiind influențați de asemenea factori ca: influența mass media sau a prietenilor; exemplul negativ al părinților, consumul de substanțe nocive; marginalizarea etc.

3.1 Rata consumatorilor de droguri

Impactul negativ al consumului de droguri este un fapt bine cunoscut. Totodată, statisticile internaționale denotă că, riscul dependenței de substanțe narcotice este mult mai sporit în cazul tinerilor. Din aceste motive aplicarea măsurilor specifice tinerilor, pentru diminuarea fenomenului în rândul acestora, este indispensabilă.

La momentul de față, în Republica Moldova nu există o metodologie unică de colectare a datelor privind consumul de droguri. Deși anumite date pot fi colectate din studiile sociologice și cercetările tematice, iar cele cu referință la numărul de consumatori aflați la evidență pot fi furnizate de către instituțiile medicale specializate, per total însă este dificil de a stabili cu exactitate care este în realitate numărul consumatorilor de droguri, inclusiv pe categorii de vârstă. Conform evidenței Dispensarului Republican de Narcologie, în anul 2014 s-a înregistrat o rată de 0.49% tineri consumatori de droguri, iar în rândul adulților, respectiv 0,3%. Astfel, constatăm că deși ponderea tinerilor în numărul total al populației este de 4 ori mai mică decât cea a adulților, aceștia consumă practic în egală măsură substanțele narcotice.

Evoluția numărului de consumatori de droguri în perioada 2010-2014

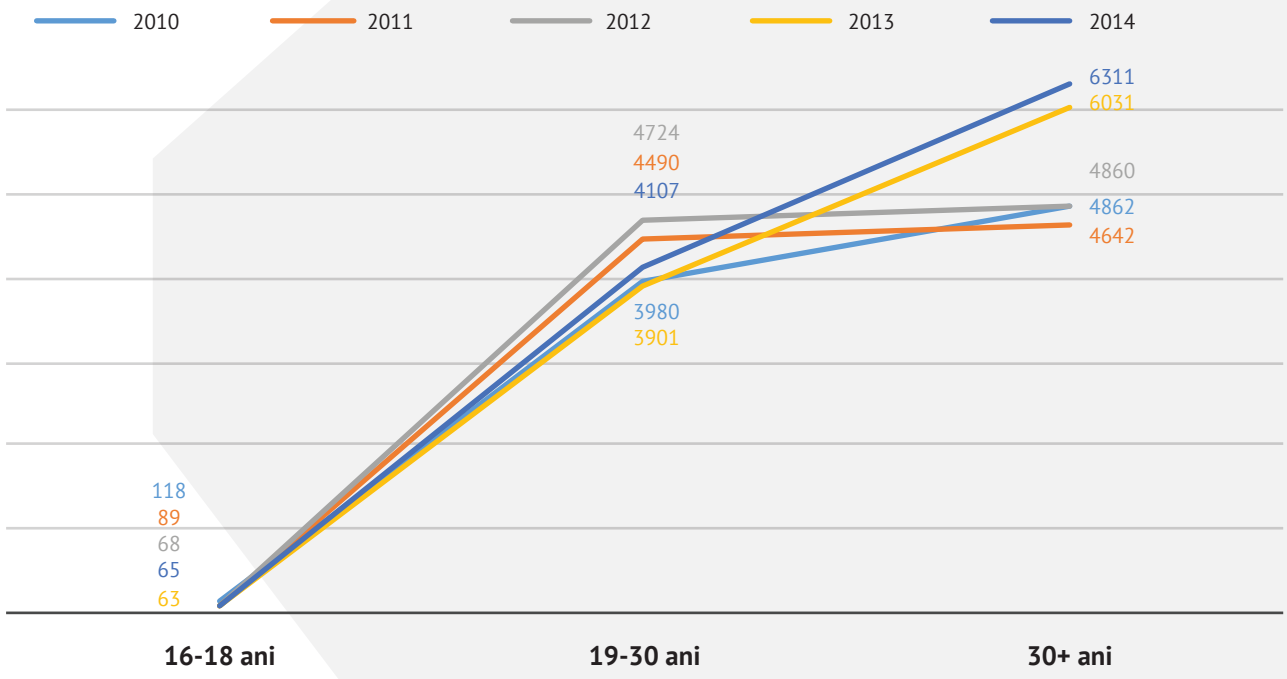

Conform datelor statistice dezagregate pe categorii de vârste ale DNR, cel mai mare număr de consumatori de droguri, aflaţi la evidenţă, se înregistrează printre tinerii cu vârsta cuprinsă între 19-30 de ani. Nivelul mai ridicat de consum în rândul tinerilor, comparativ cu adulţii, se datorează unui şir de factori specifici, inclusiv presiunea de grup, dorinţa de a deveni adult, intenţia de a privi mai încrezător, dorinţa de a reduce presiunea de zi cu zi, imitarea modelelor din mass-media şi din filme.

Deşi din punct de vedere al evoluţiei, în perioada anilor 2010-2014 se observă o tendinţă de reducere a numărului consumatorilor de droguri în rândul persoanelor din categoria de vârstă 19-30 si o creştere în rândul adulţilor, integrarea reglementărilor distincte cu privire la tineret în cadrul politicilor statului din acest domeniu, este absolut necesară.

Analiza realizată la nivel de cadru legislativ naţional demonstrează că intervenţii similare sunt stringent necesare şi la acest nivel. Astfel, Legea privind controlul şi prevenirea consumului abuziv de alcool, consumului ilicit de droguri şi de alte substanţe psihotrope[18], actualmente nu conţine prevederi specifice integrate cu privire la tineret şi nici programe sau acţiuni concrete destinate acestei categorii de vârstă vulnerabilă. Strategia naţională antidrog pe anii 2011-2018[19], document care de asemenea reglementează domeniul menţionat, conţine doar prevederi sumare cu privire la tineret.

Conform Planului de acţiuni pentru anul 2014-2016, în scopul prevenirii primare a consumului de droguri, urmează a fi realizate doar două activităţi cu impact asupra tinerilor: (1) reevaluarea curriculei şcolare la modulul „Viaţa şi sănătatea – valori personale şi sociale” şi organizarea şi desfăşurarea activităţilor de prevenire a consumului de droguri în instituţiile sportive şi (2) crearea şi dezvoltarea centrelor de resurse pentru tineri. Din activităţile planificate, potrivit Raportului de evaluare privind realizarea Planului de acţiuni al IGP pentru anul 2014, în instituţiile de învăţământ preuniversitar, a fost realizată Campania Naţională de informare 2014 cu genericul „Un copil informat – Un copil protejat”. Deşi angajaţii poliţiei au desfăşurat 2 793 sesiuni de informare despre consecinţele negative a consumului de droguri, întrunind şi recomandări de evitare a situaţiilor de risc, acestea au fost mai degrabă destinate elevilor şi nu tinerilor. Prin urmare, se impune întreprinderea unui şir de acţiuni concrete în domeniul vizat, orientate spre diminuarea numărului de minori şi tineri aflaţi la evidenţă ca narcomani şi la micşorarea numărului de infracţiuni comise de acest grup de persoane.

3.2 Rata accidentelor rutiere

Siguranţa personală este un factor care are impact direct asupra bunăstării tinerilor. Conform OMS, în prezent, cauza principală a deceselor în rândul tinerilor o constituie accidentele rutiere, acest lucru fiind condiţionat de creşterea rapidă a numărului de automobile în ultima perioadă, cât şi de intensificarea traficului rutier. În acest context, este prioritar de a identifica rata tinerilor implicaţi în accidente rutiere în calitate de şoferi vinovaţi sau în calitate de victime.

În conformitate cu datele prezentate de Ministerul Afacerilor Interne, pe parcursul anului 2014 au fost înregistraţi 136 tineri şi 146 adulţi, victime ale accidentelor rutiere. Domeniul comportamentului riscant şi violenţei se bazează pe analiza indicatorilor ce ţin nemijlocit de implicarea tinerilor în acţiuni periculoase care lezează valorile sociale. Din acest considerent, indicatorul ratei accidentelor rutiere în studiul Indexului de Tineret, a fost abordat sub aspectul tinerilor şi adulţilor vinovaţi de producerea

accidentelor rutiere. Conform datelor furnizate de Ministerul Afacerilor Interne, în anul 2014 au fost înregistrate 196 accidente rutiere produse din cauza şoferilor tineri şi 216 din cauza adulţilor. Acestea denotă că 0.02% din totalul de tineri sunt şoferi vinovaţi de producerea accidentelor rutiere, comparativ cu adulţii, rata cărora este de două ori mai joasă, 0,01%.

În acelaşi context, din totalul de tineri implicaţi în accidentele rutiere, cei mai vulnerabili sunt tinerii din categoria de vârstă 18-24 ani, printre aceştia fiind 111 şoferi vinovaţi, comparativ cu 85 de şoferi cu vârsta de 25-29 ani.

Discrepanţa majoră de 0.45 dintre rata accidentelor produse din cauza tinerilor faţă de cea a adulţilor, se datorează factorilor precum: lipsa experienţei suficiente în rândul şoferilor tineri, nivelul mai redus a competenţelor de a acţiona promt în situaţii de risc, lipsa programelor educaţionale care să evidenţieze importanţa securităţii în trafic etc.

Guvernul Republicii Moldova în Strategia Naţională pentru siguranţa rutieră "Respect şi siguranţă" 2011-2020 confirmă încă o dată, că tinerii reprezintă categoria de vârstă cu risc maxim. În acest context, Strategia existentă acordă o atenţie aparte persoanelor încadrate în acest segment de vârstă, care necesită o abordare complexă. Prin urmare, constatăm că pentru indicatorul dat, Strategia menţionată conţine un şir de obiective şi programe specifice destinate tinerilor.

3.3 Rata infracţiunilor uşoare (jaf, vătămări uşoare intenţionate a integrităţii corporale sau a sănătăţii huliganism, furt, tâlhării)

Clasificarea infracţiunilor în doi indicatori diferiţi ai Indexului de Tineret, nu a fost realizată conform Codului Penal, dar conform gradului de pericol pentru viaţa şi sănătatea persoanelor. În acest context, sub incidenţa indicatorului „Ratele infracţiunilor uşoare" se includ jaful, vătămările uşoare intenţionate a integrităţii corporale sau a sănătăţii, huliganismul, furturile şi tâlhăriile. Rata tinerilor care au participat în calitate de autori la săvârşirea infracţiunilor menţionate pe parcursul anului 2014 constituie 0,49%, rată cu mult mai ridicată, comparativ cu cea a adulţilor, care constituie 0,3%.

Tipul infracţiunii	16-24 ani	25-29 ani	30+ ani	Bărbaţi		Femei	
				16-29 ani	30+ ani	16-29 ani	30+ ani
Jaf	325	123	165	432	153	16	12
Huliganism	358	198	239	542	219	14	20
Vătămarea intenţionată uşoară a integrităţii corporale sau a sănătăţii	162	99	305	249	284	12	21
Furturi	2570	745	1517	2982	1346	333	171
Tâlhării	63	12	23	72	22	3	1

Sursa: Ministerul Afacerilor Interne, anul 2014

Analiza datelor din tabelul de mai sus ne permite să constatăm câteva tendinţe. Astfel, din întregul grup de tineri, cei mai predispuşi la săvârşirea celor 5 tipuri de infracţiuni sunt tinerii cu vârsta cuprinsă între 16-24 ani. În acelaşi timp, cel mai redus număr de infracţiuni se atestă în cazul tinerilor cu vârsta de 25-29 ani. Cea mai frecventă infracţiune săvârşită atât de tineri cât şi de adulţi, reprezintă furtul, fiind caracteristic în număr considerabil mai mare tinerilor cu vârsta cuprinsă între 16-24 ani. Din punct de vedere a dezagregării pe gen, se conturează o rată a infracţionalităţii mai mare în rândul tinerilor de gen masculin, decât feminin.

3.4 Rata infracțiunilor

În cadrul celui de-al doilea indicator al Indexului de Tineret privitor la infracţiuni, au fost clasificate vătămarea intenţionată gravă a integrităţii corporale sau a sănătăţii, omorul şi infracţiunile privind viaţa sexuală. Conform calculelor efectuate, rata tinerilor care au participat în calitate de autori la săvârşirea infracţiunilor menţionate este de 0.03% , de trei ori mai mare comparativ cu ce a adulţilor, care constituie doar 0.01%.

Tipul infracţiunii	16-24 ani	25-29 ani	30+ ani	Bărbaţi		Femei	
				16-29 ani	30+ ani	16-29 ani	30+ ani
Infracţuni privind viaţa sexuală	127	52	101	178	101	1	-
Vătămări intenţionate grave a integrităţii corporale sau a sănătăţii	34	27	98	58	89	3	9
Omor	29	15	55	44	51	-	4

Sursa: Ministerul Afacerilor Interne, anul 2014

Asemănător indicatorului precedent, din punct de vedere al dezagregării pe categorii de vârste ale tinerilor, cel mai predispus grup de a săvârşi infracţiuni este cel de 16-24 ani. Din punct de vedere al genului de asemenea constatăm că în rândul bărbaţilor persistă un număr considerabil mai mare de infractori. Deşi în cazul omorurilor (44-tineri, 55- adulţi) şi vătămărilor intenţionate grave a integrităţii corporale sau a sănătăţii(61- tineri, 98 – adulţi) numărul adulţilor este mai mare, rata infracţiunilor în cadrul acestui indicator al Indexului, în final este mai ridicat în cazul tinerilor, din motiv că aceştia săvârşesc practic de două ori mai multe infracţiuni privind viaţa sexuală (tinerii - 179, comparativ cu 101, în cazul adulţilor).

Discrepanţa infracţiunilor uşoare de 0.20 şi de 0.37 a infracţiunilor cu pericol social ridicat, dintre rata tinerilor şi a adulţilor se datorează lipsei programelor educaţionale destinate tinerilor, în vederea informării acestora privind riscurile săvârşirii infracţiunilor, precum şi factorii sociali care se referă la venitul redus al familiei; supravegherea defectuoasă a copiilor din partea familiei şi părinţilor/ lipsă de disciplină, influenţa cercului de prieteni cu comportament

antisocial; preluarea exemplului negativ al părinţilor în cazul în care aceştia sunt consumatori de droguri sau alcool[20].

În acest context, în vederea reducerii discrepanţei şi reducerii ratei tinerilor infractori, este necesară intervenţia statului prin intermediul programelor destinate tinerilor, în vederea combaterii infracţionalităţii în rândul lor. La momentul de faţă, deşi există reglementări referitoare la prevenirea delicvenţei juvenile, sfera de reglementare a acestora, însă nu include totalitatea persoanelor care fac parte din categoria tinerilor.

Recomandări

1. Elaborarea unui mecanism viabil de colectare, la nivel naţional, a datelor statistice dezagregate pe vârstă privind consumul substanţelor narcotice;

2. Elaborarea unui modul referitor la siguranţa în traficul rutier şi metodele de acordare a primului ajutor în caz de accidente rutiere şi integrarea în cadrul curricumului şcolar;

3. Difuzarea, în vederea sensibilizării populaţiei, a spoturilor publicitare în transportul public cu statisticii privind accidentele rutiere, a materialelor privind comportamentul şi siguranţa în trafic;

4. Desfăşurarea campaniilor de informare, în cadrul instituţiilor de învăţământ, privind consecinţele consumului abuziv de droguri şi riscurile pentru sănătate;

5. Dezvoltarea programelor de ocrotire a tinerilor împotriva abuzurilor şi neglijenţe periculoase, care ar preveni comportamentele deviante a tinerilor ca rezultat a influenţei negative.

4. Sănătate

0.61

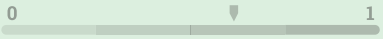

Adolescența este perioada celor mai semnificative schimbări la nivel psihologic și fizic. Deciziile tinerilor în această perioadă pot avea un impact de lungă durată asupra sănătății acestora. Din acest motiv lipsa surselor de informare adecvate privind sănătatea tinerilor și ineficienta programelor destinate tinerilor pot avea consecințe negative. Sănătatea este un element vital în dezvoltarea bunăstării mentale, emoționale și fizice. Conform Indexului de Tineret, în Republica Moldova, în domeniul sănătății este înregistrată a doua cea mai mică discrepanță între situația tinerilor și adulților. Cu toate acestea, sănătatea reprezintă un domeniu îngrijorător din punct de vedere al faptului că incidența ratelor în cadrul indicatorilor pentru ambele categorii de vârstă este sporită.

4.1 Prevalența infecțiilor sexual transmisibile

În conformitate cu datele Centrului Național de Management în sănătate 0.31% din numărul total al tinerilor suferă de infecții sexual transmisibile, rata adulților constituind doar 0.05%. Deși incidența infecțiilor sexual transmisibile în rândul tinerilor este considerabil mai mare decât în rîndul adulților, o analiză separată este necesară pentru identificarea celui mai vulnerabil grup de vârstă.

Incidența persoanelor care suferă de infecții sexual transmisibile

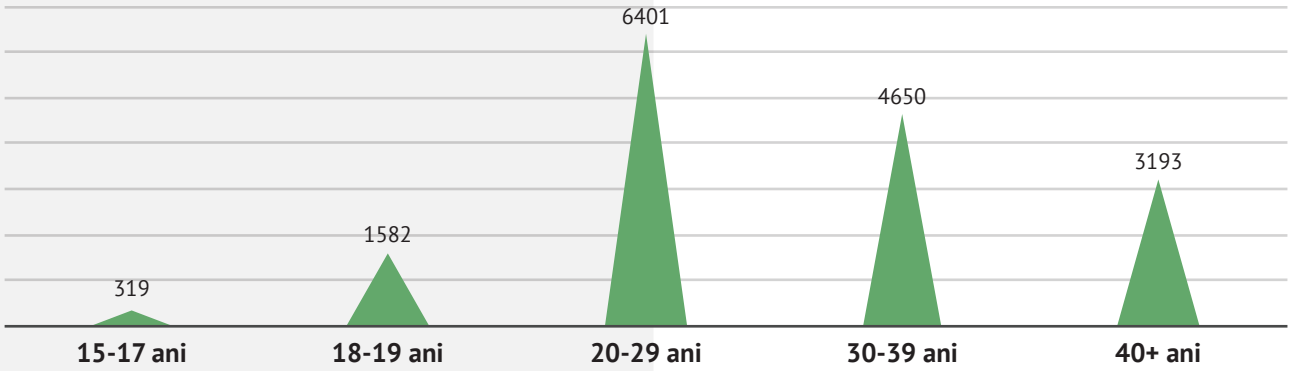

Analiza diagramei de mai sus atestă o tendință de creștere a ratei IST în rândul tinerilor odată cu creșterea vârstei și o descreștere în cazul adulților. Cel mai ridicat nivel al incidenței infecțiilor sexual transmisibile este identificat în rândul tinerilor cu vârsta cuprinsă între 20-29 ani, cu un număr de 6401 cazuri, număr considerabil mai mare față de celelalte categorii de vârste. Discrepanța dintre rata adulților și tinerilor ce suferă de infecții sexual transmisibile este de 0.16, ceea ce denotă o incidență considerabil mai mare a acestor infecții în rândul tinerilor. Acestea se datorează faptului că tinerii reprezintă categoria de vârstă estimată ca având rate înalte de schimb al partenerilor sexuali, de practicare a relațiilor sexuale neprotejate cu parteneri multipli sau de utilizare a echipamentului nesteril de injectare a drogurilor, activități care îi pun în pericol de a contracta infecții sexual transmisibile. În acest context, Programul National de Prevenire și Control al infecției HIV/SIDA și infecțiilor cu transmitere sexuală pentru anii 2011-2015, prevede în calitate de obiectiv stabilirea și asigurarea funcționării sistemului unic de comunicare pentru schimbare comportamentală și promovare a

modului sănătos de viaţă, formarea comportamentului inofensiv a copiilor şi tineretului din instituţiile de învăţământ preuniversitar, mediu de specialitate şi universitar. Cu toate acestea însă, deşi există programe pentru reducerea ratei IST în rândul adolescenţilor şi minorilor, programe specifice destinate întregii categorii de tineri (16-29 ani) nu sunt implementate.

4.2 Rata consumatorilor actuali de alcool

Conform Indexului de Tineret, consumul de alcool este cel mai alarmant indicator, tinerii și adulții consumând în egală măsură băuturile alcoolice. Organizația Mondială a Sănătății, a estimat prevalența bolilor atribuite consumului de alcool în Republica Moldova la nivelul patru, fiind cel mai înalt factor de risc (pe o scală de la 1 la 4)[21].

La momentul de faţă Dispensarul Republican de Narcologie este unica instituţie responsabilă de a colecta date referitoare la numărul persoanelor consumatoare de alcool. Cu toate acestea, DRN deține statistici privitor doar la numărul de minori și adulți care se află la evidență în cadrul dispensarului. Pentru anul 2014, spre exemplu, la DRN au fost înregistrate doar 6 persoane cu vârsta cuprinsă între 16-18 ani și 46670 cu vârsta 19+. O altă instituție a statului responsabilă de colectarea regulată a datelor privind consumul de alcool de facto în rândul tinerilor nu există, studiile fiind efectuate periodic de ONG-uri sau alte organizații internaționale.

În cadrul Indexului de Tineret cifra indicatorului respectiv, se referă la consumatorii actuali de alcool, aceștia fiind respondenții care au utilizat alcool în perioada ultimelor 3 luni. Prin urmare, ultimele date accesibile în acest sens, se conțin în studiului STEPS 2014, Prevalența factorilor de risc pentru bolile netransmisibile, OMS. Conform studiului menționat, 61,7% din tineri sunt consumatori actuali de alcool, iar în rândul adulților rata este de 61,9%. Astfel, constatăm că practic fiecare al doilea tânăr este consumator actual de alcool. Deși, în cazul acestui indicator, discrepanța dintre tineri și adulți este practic inexistentă, implementarea programelor destinate tinerilor este absolut necesară din perspectiva faptului că aceștia sunt supuși unui grad de risc mai ridicat, de a deveni consumători permanenți de alcool.

La nivel național la moment se implementează Programul național privind controlul alcoolului pe anii 2012-2020, conform căruia începând abia cu anul 2017 urmează a se pune în aplicare politicile publice şi acţiunile în scopul reducerii consumului produselor de alcool printre toate grupurile de populaţie, reducerea morbidităţii şi mortalităţii cauzate de alcool, ameliorarea accesului la serviciile de renunţare şi liniile fierbinţi de întrerupere, pentru a proteja şi a ameliora sănătatea populaţiei[22]. Conform Raportului de implementare a programului pentru anul 2014, în scopul ridicării nivelului de informare şi de cunoştinţe despre dimensiunile şi caracterul poverii condiţionate de consumul dăunător de alcool asupra sănătăţii, dezvoltării sociale şi economice, cu implementarea măsurilor de ridicare a nivelului culturii consumului de băuturi alcoolice pentru reducerea consumului, au fost organizate 11090 întruniri cu cetăţenii, au fost desfăşurate 6009 lecţii informative în instituţiile de învăţământ, în cadrul cărora a fost abordată tematica respectivă, inclusiv riscurile și consecințele consumului de alcool, sancțiunile contravenționale și penale[23]. Suplimentar, au fost diseminate și 21 de materiale informative prin intermediul mass-media. Cu toate acestea, conform datelor statistice prezentate, acțiunile implementate sunt insuficiente, implementarea unor programe specifice destinate tinerilor fiind necesare.

4.3 Subponderabilitatea

Tinerii în special, în perioada adolescenței necesită o alimentație corectă, în vederea suplinirii energiei necesare creșterii normale a organismului. În cazul fiecărui tânăr pot fi prezente fluctuații ale greutății, acestea însă pot avea și consecințe negative asupra sănătății. Indicele masei corporale (IMC) reprezintă raportul dintre greutatea corporală în kilograme și înălțimea în metri la pătrat, calculându-se după cum urmează:

$$\text{IMC} = \frac{\text{Greutatea corporală (kg)}}{\text{Înălțime (m}^2\text{)}}$$

IMC înalt crește riscul pentru bolile de inimă, atacul vascular cerebral, diabet și unele tipuri de cancer, iar cel scăzut poate duce la un șir de afecțiuni precum astmul, scolioza, probleme intestinale sau dereglări emoționale. În dependență de IMC, persoanele sunt încadrate în 4 categorii: subponderali (a căror IMC <18.5), persoane cu greutate normală (IMC între 18.5-24,9), supraponderali (IMC ≥ 25) și obezi (MC ≥ 30).

Potrivit datelor prezentate de Studiul STEPS[24], în anul 2013, în rândul tinerilor s-a înregistrat o rată a subponderabilității de 5,6%, iar în rândul adulților de 0,9%[25]. La acest indicator în rândul tinerilor se atestă o diferență semnificativă, aceștia fiind supuși riscului de practic 6 ori mai mult decât populația adultă.

Rata sporită a acestui indicator în special în rândul tinerilor se poate explica prin diverse motive: fie că tinerii deseori au tendința de a slăbi pentru a arăta mai bine, fie din motivul alimentării incorecte sau consumului redus de alimente bogate în vitamine sau de proteine. În acest context, Politica Europeană de Sănătate 2020[26], prevede drept prioritate la nivel european pentru următorii ani asigurarea cu produse alimentare sănătoase și condiții pentru o nutriție sănătoasă pe tot parcursul vieții. Aceasta presupune și formarea unei culturi a alimentației corecte, începând cu cele mai fragede vârste și cu suportul instituțiilor educaționale de toate nivelurile.

4.4 Rata consumatorilor de tutun

Consumul produselor de tutun, dar și expunerea la fumul de tutun, sunt cauza a mai mult de 6 milioane de decese anual. Conform estimărilor, fumatul cauzează circa 71% din cancerul pulmonar și 42% din bolile respiratorii cronice.

În contextul Indexului de Tineret, consumul de tutun a fost evaluat sub aspectul statutului de fumător actual indiferent de tipul produsului pe care îl consumă, fie că sunt țigarete, trabucuri sau pipe. Ultimele date dezagregate pe vârste în acest domeniu relevă o rată de 27,4% în rândul tinerilor și 24,11% în rândul adulților. În același timp, cu fiecare an se atestă o creștere considerabilă a proporției fumătorilor în grupurile de vârstă tinere, atât printre bărbați, cât și printre femei.

Tendința tinerilor de a consuma produse de tutun se manifestă la o vârsă fragedă de cele mai dese ori fiind condiționată de: influența prietenilor, curiozitatea, consumul în situații de stres și în cazurile când se confruntă cu impulsivitatea sau atunci când consumă alcool.

În scopul preveniri consumului de tutun, conform art. 17[13], al Legii privind controlul tutunului[27], Ministerul Sănătății, în vederea creșterea conștientizării și educației publicului asigură distribuirea informației privind riscurile cultivării și prelucrării tutunului; riscurile consumului de produse

din tutun şi de produse conexe şi ale expunerii la fumul de tutun pentru sănătate; toxicitatea şi potenţialul de dependenţă ale produselor din tutun şi ale produselor conexe. Astfel, conform Raportului IGP pentru anul 2014, au fost publicate 20 articole editoriale în ziarele şi revistele locale şi 80 informaţii de către angajaţii Poliţiei, la fel fiind desfăşurate 1510 lecţii în instituţiile de învăţământ gimnaziale şi liceale, în care au fost abordate problemele privind abandonarea fumatului şi reducerea tabacismului. Cu toate acestea, campaniile de informare nu asigură informarea tuturor tinerilor din instituţii de învăţământ, în acest context fiind necesară introducerea în curricula şcolară obligatoriu a tematicii riscurilor consumului produselor din tutun.

4.5 Rata persoanelor care lucrează în condiții de muncă grele sau nocive

Conform Anchetei Forţei de Muncă, realizată de Biroul Naţional de Statistică, în anul 2014 s-a înregistrat o rată de 9.6% tineri şi de 8.0% adulţi, care lucrează în condiţii de muncă grele sau nocive. Deşi în cazul acestui indicator discrepanţa între tineri şi adulţi este practic neînsemnată, numărul tinerilor este mai mare. Condiţiile grele sau nocive de la locul de muncă au un impact negativ asupra sănătăţii persoanelor, în special a tinerilor, aceştia fiind mult mai vulnerabili. Din acest considerent statul prin politicile create ar trebui să urmărească scopul de a micşora rata tinerilor care ocupă asemenea poziţii.

În acelaşi context şi Programul de Sănătate 2020[28] prevede drept obiectiv promovarea unor locuri de muncă sănătoase în special pentru tineri. Deşi cadrul legislativ reglementează în general securitatea şi sănătatea în muncă, programe specifice concrete destinate reducerii ratei tinerilor ce lucrează în condiţii de muncă grele sau nocive nu sunt prevăzute.

Recomandări

1. Asigurarea durabilităţii şi sustenabilităţii politicilor naţionale privind promovarea modului sănătos de viaţă în rândul tinerilor;

2. Elaborarea şi implementarea programelor tematice specifice ce ţin de promovarea modului sănătos de viaţă şi comportamentului adecvat destinate tinerilor;

3. Dezvoltarea parteneriatelor tuturor actorilor interesaţi (Autorităţi centrale şi locale, ONGuri, Donatori, Instituţii de învăţământ etc.) pentru promovare programelor destinate tinerilor;

4. Planificarea şi realizarea prin mijloacele mass-media accesibile publicului larg a campaniilor de informare a tinerilor privind efectele negative pentru sănătate a consumului de droguri, a produselor din tutun;

5. Valorificarea potenţialului sistemului educaţional (instituţiilor de învăţământ preuniversitar, mediu de specialitate şi universitar) în formarea comportamentului adecvat al copiilor şi tinerilor;

6. Elaborarea modulelor tematice pe diverse subiecte (promovarea modului sănătos de viaţă, alimentarea corectă, necesitatea practicării sportului, riscurile consumului produselor din tutun, consumului de droguri etc.) şi introducerea în curricula şcolară cu

statut obligatoriu sau opțional;

7. Dezvoltarea parteneriatului public-privat pentru oferirea facilităților studenților/tinerilor în practicarea sportului, iar în perspectivă medie promovarea programelor pentru susținerea instituțiilor de învățământ în crearea/dezvoltarea/consolidarea centrelor sportive pentru tineri;

8. Elaborarea și promovarea programelor specifice concrete destinate reducerii ratei tinerilor ce lucrează în condiții de muncă grele sau nocive.

5. Antreprenoriatul

Datele statistice identificate în procesul de cercetare pe domeniul Antreprenoriat demonstrează că tinerii din Moldova sunt mai predispuşi să iniţieze o afacere (44.40%), comparativ cu adulţii (24.99%). Aceste date sunt încurajatoare, dacă e să ţinem cont de faptul că implicarea şi susţinerea tinerilor în activităţile de antreprenoriat ar fi o soluţie valoroasă pentru micşorarea ratei şomajului, dar totodată şi pentru dezvoltarea economiei statului. Principala piedică pe care o întâmpină tinerii la iniţierea unei afaceri rămâne a fi finanţarea. Numărul redus al programelor de mentorat, reprezintă şi el un obstacol în acest proces.

Totodată, în procesul de cercetare desfăşurat în scopul elaborării Indexului de Tineret, s-a constat că la momentul de faţă în Republica Moldova nu există un mecanism de colectare a datelor statistice dezagregate pe vârstă cu referinţă la alte aspecte relevante pentru dezvoltarea antreprenoriatului în rândul tinerilor, inclusiv rata de finanţare a afacerilor, rata afacerilor eşuate în primul an după iniţiere, rata creditelor oferite persoanelor care îşi iniţiază propria afacere.

Organizaţia de Dezvoltare a Întreprinderilor Mici şi Mijlocii duce evidenţa statistică referitoare la beneficiarii programelor pe care le desfăşoară, în vederea susţinerii antreprenorilor. Cu toate acestea, datele oferite de ODIMM nu sunt reprezentative din motiv că nu evidenţiază situaţia din întreaga republică.

În contextul lipsei unui cadru statistic elocvent care să evidenţieze situaţia reală în domeniul antreprenoriatului, este o adevărată provocare de a implementa politici şi programe eficiente, direcţionate spre soluţionarea problemelor cu care se confruntă, în special tinerii antreprenori, politici şi programe care să limiteze măsurile de intervenţie intuitive şi lipsite de consistenţă în domeniul menţionat.

Recomandări

Prin urmare, ca rezultat al analizei datelor colectate, a documentelor de politici relevante, a practicii internaţionale urmează a fi făcute următoarele concluzii şi recomandări pentru domeniul antreprenoriat:

1. Dezvoltarea şi promovarea programelor naţionale şi sectoriale de abilitare economică a tinerilor, bazate pe evidenţe şi date empirice dezagregate pe vârste, regiune, gender etc.

2. Consolidarea capacităţilor BNS şi a Ministerului Economiei în scopul asigurării colectării de date în domeniul antreprenoriatului dezagregate pe vârste, ceea ce ar permite evaluarea situaţiei tinerilor întreprinzători, a impactului programelor naţionale de abilitare economică a tinerilor şi eficienţei acestora, identificarea celor mai eficiente metode de intervenţie pentru susţinerea ÎMM înfiinţate şi/sau administrate de tineri;

3. Elaborarea, cu suportul Băncii Naţionale a Moldovei, a unei metodologii şi mecanism de colectare de date dezagregate pe vârste în scopul monitorizării şi evaluării gradului de creditare şi eficienţei programelor naţionale de creditare a tinerilor antreprenori;

4. Consolidarea capacităţilor instituţionale a Întreprinderii de Stat Registru în scopul colectării de date dezagregate pe vârstă cu privire la rata de succes în afaceri a tinerilor:

5. Asigurarea formării unui orizont larg de cultură economică şi a competenţelor în domeniul antreprenoriatului studenţilor prin cursuri speciale incluse în componenta de orientare socio-umanistică, oferită conform Planului-cadru pentru studii superioare, cu statut obligatoriu, în programele la ciclul I, studii superioare de licenţă.

Surse

1 http://lex.justice.md/md/311644/

2 Manfred Zetner, (2011) Youth Participation in Policy Matching. Finding of a summary analysis of the information templates in participarea in the EKCYP, Viena.

3 BNS, la 1 ianuarie 2013 nr. populație de 15-29 ani constituia 926194 persoane, cea ce reprezintă 26% din populația total înregistrată de 3 559 497 persoane.

4 Studiu sociologic Participarea Tinerilor în Republica Moldova, realizat în perioada decembrie 2010-ianuarie 2011. Fundaţia Est Europeană.

5 http://www.cec.md/files/files/8786_venice-code-good-practice-19-10-2002-ro.pdf

6 http://www.cec.md/index.php?pag=news&id=1354&rid=11590&l=ro

7 http://www.idea.int/resources/analysis/loader.cfm?csModule=security/getfile&pageID=61587

8 http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&lang=1&id=356215

9 http://www.unicef.org/violencestudy/pdf/call_action.pdf

10 http://www.statistica.md/public/files/publicatii_electronice/Cercetarea_TSM/Sinteza_TSM.pdf

11 http://lex.justice.md/md/324604/

12 http://www.statistica.md/public/files/publicatii_electronice/Cercetarea_TSM/Sinteza_TSM.pdf

13 http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&lang=1&id=339169

14 http://muncaformala.md/drepturi-la-munca/

15 http://www.investigatii.md/index.php?art=303

16 Șomajul tinerilor și sărăcia în Republica Moldova: situația actuală și răspunsuri posibile, Nick Maddock, Lovita Ramgutte, pag. 2.

17 Integrarea Migrației în Strategiile Naționale de Dezvoltare în Moldova, pag 10

18 Legea Nr. 713 din 06.12.2001, privind controlul şi prevenirea consumului abuziv de alcool, consumului ilicit de droguri şi de alte substanţe psihotrope

19 Hotărîre de Guvern Nr. 1208 din 27.12.2010, cu privire la aprobarea Strategiei naţionale antidrog pe anii 2011-2018. Publicat : 07.01.2011 în Monitorul Oficial Nr. 1-4

20 Studiu de bază situația actuală privind prevenirea delincvenţei juvenile în Republica Moldova, IRP, Chișinău 2014 http://irp.md/uploads/files/2015-03/1426708292_studiu-prevenirea-delincventei-juvenile-in-moldova-2015.pdf

21 Prevalenţa factorilor de risc pentru bolile netransmisibile în Republica Moldova, realizat de Organizația Mondială a Sănătății, în anul 2013

22 Hotărâre de Guvern Nr. 360, 06.06.2012 pentru aprobarea Programului național privind controlul alcoolului pe anii 2012-2020

23 NOTĂ INFORMATIVĂ vizând gradul de realizare a acțiunilor prevăzute de Programul național privind controlul alcoolului pe anii 2012-2020, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr.360 din 06.06.2012, pe parcursul anului 2014

24 Prevalenţa factorilor de risc pentru bolile netransmisibile în Republica Moldova, realizat de Organizația Mondială a Sănătății, în anul 2013

25 De menționat, că eșantionul în baza căruia au fost colectate datele Studiului STEPS nu include femeile gravide.

26 Strategia Sănătate 2020, WHO, http://www.ms.gov.md/sites/default/files/health2020_rom.pdf

27 Legea Nr. 278 din 14.12.2007 privind controlul tutunului, Publicat : 07.03.2008 în Monitorul Oficial Nr. 47-48, Data intrării in vigoare : 07.03.2008

28 Strategia Sănătate 2020, WHO, http://www.ms.gov.md/sites/default/files/health2020_rom.pdf